

dými, a ztrátu kulturní identity. Jejich ideologický střet s globalizací je navíc náchylnější k neúspěchu kvůli redukci debaty na víceméně jeden aspekt – modernizaci (s. 126–174).

Buddhismus a hinduismus prokazují vysokou úroveň adaptace na globalizační proces. Globalizaci neodporují (jako muslimové, pravoslavní a katolíci), ale přicházejí buď se svým vlastním pozitivním konceptem („globální hinduistický koncept“, pouze však mimo Indii, s. 256–294), nebo si drží odstup (buddhismus) a praktikují tzv. „měkký“ přístup, či nabízejí „spirituální alternativu“ (s. 222–255, 339). Poněkud překvapivě může vyznít závěr autora stati o pohanských náboženstvích, který přichází s poznatkem, že ačkoliv ústředním konceptem pohanství jsou hodnoty jako „původ“ a „hledání a návrat ke kořenům“, tedy protipól zkoumaného fenoménu, globalizace nejenže pohanským náboženstvím neškodí, ale naopak napomáhá jejich uchování a šíření (s. 339–340).

Editori sborníku, Malašenko a Filatov, předpovídají náboženstvím v éře globalizace nikoliv zánik, nýbrž jejich přibližování a směšování se s fenoménem, a také tolik potřebnou sebereflexi. Ta by v nejlepším případě měla vést k novým interpretacím, které by byly bližší současnému světu a srozumitelnější pro postmoderního člověka. Tvrdí, že se církve zastoupené v Eurasii více zaměří na témata jako morálka a rodinný život. Realisticky však dodávají, že úplnou ztrátu konfesijní, etnické a kulturní identity jedince si v dnešní době nelze představit, snad pouze v případě „kosmické katastrofy, či kontaktu s mimozemskými bytostmi“, kdy by se lidé identifikovali na základě biologického druhu za účelem holého přežití (s. 10–27, 330–336).

Jakub Šimák

Dominique Moïsi, *The Geopolitics of Emotions. How Cultures of Fear, Humiliation and Hope are Reshaping the World.* New York: Anchor Books, 2009. 176 s. ISBN-13: 9780224082099, ISBN-10: 0224082094

Název knihy, jak autor sám přiznává, je do určité míry pokusem o provokaci vzhledem k tomu, že spojení geopolitiky a emocí odborníkům na mezinárodní vztahy většinou připadá jako oxymoron. Geopolitika je převážně spojována s racionálním uvažováním o rovnováze moci a národních zájmech, které neponechává místo subjektivně vnímaným emocím. Knihu je třeba vnímat v kontextu polemiky, jež v oblasti mezinárodních vztahů probíhá od konce studené války, kdy se zásadním způsobem změnilo globální rozložení sil a bylo evidentní, že je potřeba najít nový rámec pro chápání globálních procesů. Autoři jako Fukuyama, Huntington, Kagan, Zakaria se snaží (obvykle na stránkách prestižního časopisu *Foreign Affairs*) identifikovat měnící se geopolitické trendy a formulovat prognózu budoucího vývoje. Původní Moïsiho článek, publikovaný v roce 2007 rovněž ve *Foreign Affairs*, se ostatně jmenoval *The Clash of Emotions* a přímo tak odkazoval na Huntingtonův *Střet civilizací*. Moïsi nicméně odmítá předkládat podobné univerzální, vševysvětlující teorie, ale nabízí „esej o emocionálních aspektech globalizace, jež jsou často opomíjeny“.

Na rozdíl od něj se však potenciální konflikty nebudou odvíjet od kulturních rozdílů vůči sobě se vymezujících civilizací, ale od toho, zda tyto civilizace zvládnou překonávat kolektivní emoce, jež předurčují, jak příslušníci daného kulturního okruhu reagují na vzniklé události a jak vnímají druhé. Moisi připomíná, že globalizace je dynamický proces, vůči němuž se mnozí vymezují negativně kvůli pocitu zaostávání nebo kvůli odmítání kulturní dominance americké (západní) kultury. Současně se těžiště ekonomického rozvoje přesouvá do Asie, což vede k asymetrické interakci aktérů, kteří vycházejí z jiných hodnotových postojů. V dnešním globalizovaném kontextu přitom vzrůstá důležitost sebedefinované identity jako prostředku chápání sebe sama a svého místa ve světě. Globální média také lidem prakticky kdekoli dávají možnost reagovat na události, které na ně mají emotivní dopad, ať už se dotýkají jejich náboženského cítění, etnické příslušnosti nebo dalších aspektů subjektivně vnímané identity.

Pro zjednodušení Moisi redukuje komplexitu emocí na tři základní: strach, naděje a ponížení, přičemž všechny tři souvisejí se sebevědomím dané skupiny. Strach tak znamená absenci sebevědomí, opakem je naděje, která je výrazem sebevědomí, a pocit ponížení je výsledkem subjektivně vnímané újmy, jež byla způsobena druhými a v extrémním případě může vést k nenávisti. Emoce je tedy v tomto pojetí chápána jako jakási „kolektivní psycha“. Na základě dominantnosti těchto emocí ve společnosti pak Moisi přistupuje k vytvoření emocionální mapy světa, kdy je přisuzuje vágně definovaným oblastem. Tyto zeměpisné konstrukty – Asie, Západ, Střední východ – jsou uměle vytvořené celky, které samy nemusejí nutně reflektovat takto vymezenou příslušnost.

Naděje, přisuzovaná Asii, znamená důvěru v lepší budoucnost, nahlíženou primárně z ekonomického pohledu. Asijské národy, ztělesněné zejména Čínou a Indií, přistupují ke svému dalšímu vývoji s kulturní otevřeností vůči zbytku světa a věří ve své oprávněné místo mezi ostatními národy. Moisiho argument, že Čína a Indie postupně předstihnou dosud dominantní postavení Spojených států, není nijak překvapivý. Mezi asijskými národy však lze nalézt i výjimky z kultury naděje, což poněkud podkopává základní premisu knihy. Japonsko se za „asijské“ nepovažuje a vykazuje spíše známky západní kultury, jako jsou nejistota ze svého budoucího postavení ve světě a stagnace hospodářství. Rovněž Pákistán podle autora k naději ještě nedospěl. Obecně vzato je otázkou, není-li různorodost asijských zemí zatlačována do pozadí ve prospěch přehlednosti argumentu. Zdá se, že Moisi má Asii na mysli pouze Čínu a Indií.

Kultura ponížení je v knize přisouzena arabsko-islámskému světu. Pocit ponížení podle autora vyplývá z bezmocnosti změnit své postavení ve světě a z nespokojenosti s existencí, jež je v příkrém kontrastu s někdejší „slavnou“ minulostí. Tento subjektivní postoj se vyznačuje viktimizací a přesouváním odpovědnosti za sebe na jiné. Moisi popisuje historii postupného úpadku arabského světa, jež začala odražením osmanských vojsk od Vídně v 17. století, pokračovala kolonizací evropskými mocnostmi a vyvrcholila vytvořením Izraele a prohrou v šestidenní válce. Izraelsko-palestinský konflikt má nepopiratelnou emocionální dimenzi a funguje jako klíčový neuralgický bod ve vztahu vůči ostatním. Pocit ponížení ovšem arabská diplomacie instrumentalizuje pro získávání různých výhod od západních partnerů a tím zvyšuje jeho emocionální působení pro muslimy žijící na Západě, z nichž

někteří se stávají teroristy. Tato životní volba pramení ze segregovaného způsobu života a ze složitého hledání vlastní identity. Moisi také připomíná některé důvody zaostalosti arabského světa, jako je malá participace žen na životě společnosti a potlačování svobody projevu ze strany autokratických režimů a islámských fundamentalistů. I zde existují výjimky. Je to pozitivní příklad malých arabských států v Perském zálivu, kde vzniká moderní kosmopolitní kultura, a negativní příklad Íránu, který neakceptuje poraženecký postoj Arabů a sebevědomě vyzývá Západ k soupeření. Na rozdíl od Huntingtona ale Moisi neshledává automatický nesoulad mezi křesťanskou a islámskou civilizací, spíše nedostatek respektu na obou stranách a nevyřešené konflikty typu Palestina, jejichž odstranění by mohlo vést k pronikavému zlepšení vzájemné tolerantnosti.

Kultura strachu podle autora panuje na Západě. Hlavním důvodem je to, že poprvé v posledních 300 letech není Západ tím, kdo určuje vývoj – globalizace je nyní poháněna silami, které Západ není s to kontrolovat. Tento strach nemůže být spojován pouze s 11. zářím 2001 – zahrnuje prakticky veškeré obavy západní společnosti. Ve zkratce ho lze postulovat jako pesimistický postoj vůči budoucnosti; západní společnost je postižena absencí vize o dalším směřování hospodářského a sociálního modelu. Moisi tvrdí, že i tady dominantní emoce pramení z rozkolísané identity, v tomto případě identity EU jako společenství, které není schopné se definovat na jednotlivém základu. Celý Západ se podle autora vzpírá změnám, podvědomě tuší, že jakákoli změna bude k horšímu, což působí jako sebenaplňující se proroctví. Západ dnes na změny rezignuje a chce se před nimi chránit. Strach potom pramení z druhých, kteří se změn nebojí a které paradoxně potřebujeme, ať už jako pracovníky nebo zákazníky. V žádném případě to není racionální reakce, jako v případě Turecka a jeho členství v EU, jež je často zneužíváno k emocionální argumentaci ztělesňující strach ze změny. Spojené státy jako součást Západu, které bývaly v minulosti kulturou naděje, se podobně jako Evropa staly kulturou strachu. Americký sen přestal fungovat a současná Amerika je podezřívavá vůči vnějšímu světu. Západ ztratil ve Spojených státech svou inspiraci a s tím i odvahu k reformám. Moisi nicméně ve světle zvolení Baracka Obamy (s programem „naděje“) v roce 2008 připouští, že Spojené státy se v minulosti dokázaly několikrát obnovit a vrátit se znovu na scénu díky charismatickým osobnostem v čele. Otázkou zůstává, zda současný prezident dokáže inspirovat občany ke změnám.

Autor věnuje jednu kapitolu speciálním případům, které do jeho emocionální mapy světa jaksi nezapadají, protože v nich panuje kultura směřující několik popisovaných emocí. Je to v první řadě Rusko vyznačující se na jedné straně xenofobním postojem k druhým, pocitem ponížení ze ztráty velmocenského postavení po konci studené války a na straně druhé rovněž optimismem, který vyplývá z nerostného bohatství, díky němuž roste ekonomika i geopolitický vliv. Podobná směs emocí ovládá také Írán a Moisi popisuje celou řadu společných rysů mezi oběma společnostmi, zásadní rozdíl nicméně vidí v demografii obou zemí. Dalšími speciálními případy jsou Izrael, Afrika a Jižní Amerika.

V poslední kapitole Moisi nabízí dva alternativní scénáře budoucího vývoje do roku 2025. V případě vítězství strachu se svět bude muset vypořádat s řetězcem katastrofických událostí – násilí na Blízkém východě, použití biologických zbraní teroristy, uzavírání hranic, izolacionismus Spojených států, rozpad EU a série konfliktů po celém světě. Jinými slovy,

svět by se vrátil do jakéhosi temného středověku. Druhý scénář operující s vítězstvím naděje by znamenal mír na Blízkém východě, reformu OSN, příklon Ruska k Západu, právní stát v Číně a přetvoření MERCOSUR v obdobu EU. Přestože Moisi upozorňuje, že tyto scénáře jsou spíše idealizovanou fikcí „toho, co by se mohlo stát“, je obtížné si některé z popisovaných skutečností realisticky představit v tak krátkém časovém úseku. Spíše než jako prognózu budoucího vývoje je potřeba je chápat jako varování a inspiraci.

Moisi píše přesvědčivým a čtivým způsobem o té oblasti mezinárodních vztahů, jež se až doposud zdráhala akademickým analýzám. Předkládané argumenty však někdy působí příliš obecně a zjednodušeně. V každém případě by Geopolitika emocí mohla posloužit jako materiál inspirující k debatám o potřebných změnách, kterými by prakticky všechny společnosti na světě měly projít. Jak autor varuje, „zachování současného světa tak, jak ho známe, si bude vyžadovat ode všech akceptování dalekosáhlých změn“. Západ se bude muset vyrovnat se sníženým statutem, Asie prosadit sociální spravedlnost a arabský svět vzít zodpovědnost za svůj osud do svých rukou. Bez pochopení emocí vlastních a emocí druhých to rozhodně bude velmi obtížné.

Libor Ott

Andreas M. Rauch, **Auslandseinsätze der Bundeswehr**. Baden-Baden: Nomos, 2006. 296 s. ISBN 3-8329-1599-0

Zahraniční mise vojáků Bundeswehru vyvolávají ve světě větší pozornost, než je tomu u ostatních států. SRN s ohledem na dědictví dvou světových válek musela překonat řadu nesnází a proměnit se, aby se už na počátku 60. let mohla aktivně angažovat na mezinárodní scéně nejprve na bázi humanitární pomoci a později na mírových misích OSN. Kniha Andrease M. Raucha se věnuje nejen tématu zahraničních misí Bundeswehru, ale pokouší se také vysvětlit specifické postavení SRN vůči ostatním zemím a roli historické odpovědnosti, která vždy ovlivnila všechna nasazení německé armády, a která zasahuje až do současnosti.

Historickou odpovědností SRN se autor zabývá v první části knihy a zaměřuje se éru německého císaře Viléma I. v letech 1870–1919, která byla charakteristická touhou po národní expanzi, egoismem a vojenským antagonismem, které ve svém důsledku vedly až k rozpoutání první světové války. Poučit se z tohoto konfliktu, tedy už nikdy více nevyvolat sebezničující válku, se ale nepodařilo ani Výmarské republice, která neodolala nástupu nacismu vedoucímu k rozpoutání druhé světové války. Dědictvím této válečné katastrofy jsou kromě viny za rozpoutání války zvláštní vztahy SRN k židovskému národu a její odpovědnost za stát Izrael. Německá zahraniční a bezpečnostní politika po roce 1949 byla určována historickou odpovědností, morálním závazkem zřeknutí se nacionalismu, územních zisků a snahou angažovat se jen v multilaterálním kontextu. Výjimku představuje možnost evakuačních a záchranných misí, které Bundeswehr mohl provádět i samostatně v případě ohrožení lidských životů. Zásadním poznatkem je, že se tyto evakuační a zahraniční mise z dlouhodobého hlediska staly průkopníkem pro pozdější vojenská nasazení německých jednotek v zahraničí: SRN si účastí na těchto misích získala uznání a respekt ve světě.